

OPONENTSKÝ POSUDOK

habilitačnej práce Mgr. Jána Kalajtzidisa, PhD., študijný odbor 2.1.5. Etika

(1) Aktuálnosť zvolenej témy

Téma habilitačnej práce je zaujímavá a aktuálna. Zároveň je dostatočne náročná pre daný typ kvalifikačnej práce.

(2) Formulácia a splnenie sledovaného cieľa

Autor sa vo svojej práci usiluje dať nový podnet k serióznemu skúmaniu eticko-sociálnych problémov v spojitosti s fenoménom požíčavania peňazí a to najmä vo forme „radikálneho“ úročenia spôsobom úžery. Konkrétne sa snaží predstaviť požíčavanie peňazí ako eticko-sociálny problém na pozadí sumarizácie a interpretácie myšlienok autorov z nášho kultúrneho prostredia.

Autor si nekladie za cieľ vykonať hĺbkovú, hermeneutickú analýzu textov a nejde mu ani o komplexnú komparáciu s ohľadom na historický a sociálny kontext vybraných postáv. Volí si miesto toho selektívny prístup vo forme vopred premyslených sond do dejín etického myslenia so zameraním na problematiku požíčavania peňazí, pričom si všíma, ako už bolo povedané, širší, eticko-sociálny kontext tohto fenoménu v kritickej spojitosti s etickým princípom spravodlivosti.

Sledované ciele – hlavný aj čiastkové – boli naplnené v uspokojivej miere, aj keď výskum zvolenej témy – ako nakoniec uznáva aj autor – je potrebné ďalej dopĺňať a rozvíjať. Habilitant dokázal zrozumiteľne formulovať výsledky ako aj hranice svojho bádania.

(3) Vhodnosť zvolených metód a štruktúry práce

Habilitačná práca sa vyznačuje prehľadnou štruktúrou. Je rozdelená do troch hlavných kapitol, ktoré ponúkajú akúsi „prierezovú sondu“ naprieč dejinami od staroveku (Chammurapiho zákonník) až po etické myslenie Izáka Cabana (zač. 18. storočia). Úvod je relatívne krátky a metodológia je v ňom opísaná pomerne stroho. Záver je však náležité obsažný, ponúkajúc sumarizáciu hlavných zistení autora s pokusom o syntetizujúce premostenie rôznych historických etáp, kontextov a konkrétnych myšlienok vybraných postáv.

Autor si zvolil nasledovné metódy: heuristickú metódu, v rámci ktorej našiel a zhromaždil relevantnú literatúru; metódu hermeneutickej analýzy (autor túto metódu používa, aj keď ju explicitne neuvádza) a interpretácie textov; metódu komparácie (aj keď nie hĺbkovú); a napokon

(v závere) metódu syntézy. Svoju prácu vidí autor ako odrazový mostík pre komplexnejšie a hlbšie skúmanie danej problematiky v budúcnosti. Z tohto dôvodu vyslovuje presvedčenie, že zhromaždenie literárnych zdrojov a ich následná kritická sumarizácia a interpretácia sa v *tejto fáze jeho bádateľských aktivít* javili ako „najefektívnejšie“ (s. 9).

Vo všeobecnosti možno konštatovať, že použité metódy sú vhodné vzhľadom na zameranie práce a jej vedecké ciele. Autor preukázal dostatočnú erudovanosť pri ich aplikovaní na skúmaný materiál. Predsa však treba vysloviť aj určité kritické otázky: Prečo autor v úvode nevysvetlil svoj chronologicky značne nerovnomerný výber postáv a ich socio-ekonomických a etických kontextov? Ako možno legitímne odôvodniť 1500 ročnú priepasť medzi Aristotelom a Tomášom Akvinským? Prečo sa habilitant úplne vyhol textom Novej zmluvy (1. storočie n.l.), mysliteľom ranej kresťanskej tradície (ako napr. Augustín), ranej scholastiky, atď.? V tejto súvislosti zaznieva ešte jedna otázka: prečo habilitant plnšie neintegroval do svojho bádateľského úsilia aj skúmanie a následnú interpretáciu náboženského aspektu (náboženských motívov) etického rozhodovania vybraných postáv? Akvinský, Luther, Hus, Stockel, Rakovský, Hrochotský, Caban – všetci títo boli teologicky vzdelaní a nábožensky mimoriadne aktívni. Tu je treba pripomenúť, že habilitant si uvedomuje určitú súvislosť medzi náboženským presvedčením, konkrétnym praktizovaním zbožnosti v historickej komunite (v rámci danej kresťanskej konfesie) veriacich a následnými etickými postojmi tých postáv, ktoré skúma. Preto je škoda, že tento aspekt do svojej práce nezpracoval cielenejšie a komplexnejšie. Luther a jeho nasledovníci v našej geografickej a kultúrnej proveniencii napokon tento aspekt brali za samozrejmy a pokúšali sa s ním pracovať pri výchove a vzdelávaní budúcich generácií zodpovedných, spoločensky angažovaných mysliteľov.

(4) Úroveň výsledkov habilitačnej práce a prínos pre vedu

Habilitant priniesol vo svojej práci viacero pôvodných bádateľských výsledkov – a to najmä v tretej kapitole svojej práce, ktorú možno považovať za kľúčovú. Tu vyzdvihol a kontextuálne interpretoval viacero myšlienok, ktoré boli nepoznané alebo málo známe. Ako príklad možno uviesť dizertačnú prácu Izáka Cabana, ktorý je v našom prostredí známy skôr svojou prírodnou filozofiou. Habilitant podnetným spôsobom predstavuje Cabana ako novovekého človeka, ktorý prináša nový spôsob morálnej obhajoby obchodovania a podnikateľských aktivít vo všeobecnosti, čo súvisí s jeho progresívnou antropologickou perspektívou. Podobne hodnotné myšlienky, aj keď omnoho kritickejšieho rázu, možno nájsť aj v stati, venujúcej sa postave Izáka Abrahamidesa Hrochotského. Habilitant skúma jeho kázne, zhromaždené v *Zvolenskej postile*, citlivým spôsobom poukazujúc na dobovú podmienenosť

Abrahamidesových odmietavých postojov k obchodovaniu a požičiavaniu peňazí. Správne pritom pripomína, že tejto postave našich dejín sa doteraz bádatelia veľmi nevenovali (s výnimkou prof. Kišša). Trochu lepšie spracovaný a viac známy v našom prostredí je Leonard Stöckel, ktorého *Výroky slávnych mužov* habilitant skúma v súvislosti s témou jeho práce. Jeho analýzu a následnú interpretáciu možno považovať za prínosnú; škoda len, že habilitant nevyužil aj niektoré iné Stöckelove diela (okrem niekoľkých listov) na lepšie pochopenie myšlienkového dedičstva (v neposlednom rade náboženského) tohto velikána reformačného humanizmu.

Pre lepšiu a komplexnejšiu analýzu vybraných postáv protestantskej (evanjelickej a.v.) tradície v rámci skúmanej problematiky bude dobré, ak habilitant v budúcnosti siahne po viacerých dielach Martina Luthera a Philipa Melanchtona, ktoré boli pre ďalšie generácie luteránov konštitutívne, aj keď nie všade a všetkými boli prijímané rovnako. Okrem rozšírenia záberu analyzovaných diel by tiež bolo vhodné nespoliehať sa na ich slovenské preklady (respektíve excerpty), ale žiaduce by bolo skúmať texty v ich pôvodnom jazyku (nemecky, prípadne latinsky). Bolo by tiež zaujímavé urobiť komparáciu eticko-sociálnych kontextov v evanjelickom, reformovanom a katolíckom kontexte v našom kultúrnom prostredí. V takom prípade by sa dala komplexnejšie uchopiť problematika vzťahu náboženského presvedčenia a praktizovanej zbožnosti k etickým postojom a reálnemu konaniu jednotlivcov a komunit.

Záver :

Habilitačnú prácu *Fragmenty eticko-sociálnej reflexie v dejinách etického myslenia na Slovensku (na príklade problému požičiavania peňazí)* habilitanta Mgr. Jána Kalajtzidisa, PhD., odporúčam prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe odporúčam udeliť akademický titul docent v študijnom odbore číslo: 2.1.5. Etika.

V Nitre, 31.01. 2018.

doc. PhDr. Michal Valčo, PhD.